

ОСОБЛИВОСТІ ВИСВІТЛЕННЯ ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ПРОЦЕСІВ ДОБИ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917–1921 рр. В СУЧАСНІЙ ІСТОРИОГРАФІЇ: НОВІТНІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ЧИ ІНСИНУАЦІЇ?

В статті проаналізовано окремі публікації сучасних вітчизняних та зарубіжних авторів, в яких сфальсифіковано державотворчі процеси в Україні. Головну увагу зосереджено на спробах перекручення фактів при висвітленні ролі державних лідерів та діяльності національної еліти за доби Української революції 1917–1921 рр.

Ключові слова: українське національне державотворення, національна еліта, Українська революція 1917–1921 рр., Центральна Рада, фальсифікації, антинаукові інсинуації.

Сьогодні, на двадцять сьомому році незалежності України, на всіх щаблях – політичному, економічному, культурному, духовному – сучасне українське суспільство все ще роздирають глибокі суперечності. Більше того, є всі підстави говорити про перманентні спроби нових наступів на українську державність, адже, крім територіальних зазіхань, і історію, і символіку, і здобутки українського національного державотворення намагаються знищити, очорнити, піддати ревізії. Слід наголосити, що все це здійснюється не лише відкрито, а й у завуальованій формі. Найбільш привабливим полігоном для антиукраїнських інсинуацій, «переглядів» та «переспівів» вітчизняної історії залишається доба Української революції 1917–1921 років.

Важливу роль при дослідженні революційної проблематики відіграє термінологічно-понятійний апарат. Говорячи про співвідношення термінів «Українська революція» і «Визвольні змагання», на нашу думку, Визвольні змагання – поняття більш ширше, ніж Українська революція. Для першої чверті ХХ ст. їх можна датувати періодом 1914–1923 рр. (починаючи від СВУ і січових стрільців, коли українство зі зброєю в руках вперше за багато століть почало втілювати в життя українську національну ідею, зокрема відроджувати національну державність, а закінчуючи розпуском ЗУНР та тимчасовим затуханням активних дій українства в екзилі, враховуючи боротьбу за державність на всій території України, а не лише на Наддніпрянщині). Звідси випливає, що терміном «Українська революція 1917–1921 рр.» можна назвати найвищий етап, апогей «Визвольних змагань 1914–1923 рр.».

Абсолютна більшість дослідників завершує розгляд подій Української революції 1921 роком, окрім В. Ф. Солдатенка, який затято обмежує революційну добу 1920 роком. Незважаючи на те, що і науковці, і освітяни, і державні та політичні діячі вже давно дотримуються усталених хронологічних рамок цієї визначної події (це, зокрема, відображено у науковій літературі, в новітніх шкільних і вузівських підручниках, в Указі Президента України №17/2016 від 22 січня 2016 р. «Про заходи з відзначення 100-річчя подій Української революції 1917–1921 років», а ще 10 років тому – в Указі Президента України № 297/2007 від 12 квітня 2007 р. «Про заходи з відзначення 90-річчя подій Української революції 1917–1921 років та вшанування пам'яті її учасників»), у своїй новій книзі «Деміурги революції», випущеній у 2017 р. та приуроченій 100-річчю Української революції 1917–1921 рр., В. Ф. Солдатенко традиційно залишає радянсько-більшовицький штамп – 1917–1920 рр. А як же тоді бути з Ризьким мирним договором у березні 1921 року, рейдами військ Н. Махна влітку 1921 р., Другим зимовим походом або Листопадним рейдом Армії УНР у жовтні-листопаді 1921 р.? Ці події що, не відносяться до доби Української революції? Звичайно відносяться, більше того, саме вони знаменують собою її трагічне завершення, а тому на цих подіях варто акцентувати особливу увагу, а не замовчувати їх.

Щодо самого терміну «Українська революція», то, на жаль, його ще й сьогодні сприймають не всі вітчизняні дослідники, а деякі російські відносяться до нього взагалі войовничо, не охоче йдуть на виокремлення цієї події як самостійної, що лише спочатку розвивалася в руслі загальноросійської революції. Наприклад, відомий російський історик В. Булдаков зазначає, що «ре-

волюційні події на Україні в 1917–1921 роках тепер часто називають самостійною національною революцією»¹. Інший російський дослідник І. Михайлов без будь-якої аргументації називає науковий доробок українських та зарубіжних вчених «міфом про українську революцію»². На думку А. Дикого «революція на Україні, як і в усій Росії, була революцією соціальною, а ніяк не національною»³. Аналогічний підхід, на жаль, спостерігаємо і в найновіших (*ювілейних, датованих 2017 р. – В. К.*) виданнях російських дослідників⁴. Але російські вчені не враховують особливостей Української революції, в ході якої визрів і набрав великої сили український національний рух, який виступив за політичне самовизначення України аж до відокремлення від Росії, і що саме цей чинник перетворив революцію в Україні на Українську революцію.

Скептично ставляться до цього терміну і деякі сучасні вітчизняні науковці. Так, наприклад, історик О. Михайлюк, не наводячи вагомих аргументів проти вживання терміну «Українська революція» зазначає, що такий підхід «звужує перспективу бачення»⁵, а М. Пасічник, уникаючи його, вживає або «національно-визвольні змагання», або «національна революція», причому не інакше як ребусом можна трактувати назву розділу, присвяченого саме подіям 1917–1921 рр., в його навчальному посібнику, подану у такому загадковому формулюванні: «Відновлення української державності після національної революції 1917–1921 рр.», адже якщо після революції 1917–1921 рр., то яке «відновлення»? – мова може йти лише про крах національного державотворення, а якщо революційна доба автором обмежується лише кількома місяцями діяльності Центральної Ради у 1917 році, результатом якої стало проголошення УНР, то навіщо тоді вказувати хронологічні рамки 1917–1921 рр.?⁶

Не сприймає тепер вказаний вище термін і Д. Яневський, який у монографії «Політичні системи України 1917–1920 років», виданій під захист докторської дисертації, спочатку оперував термінами «Українська революція» та «Визвольні змагання» як синонімами⁷, а згодом у серії своїх монографій, об'єднаних видавництвом «Фоліо» під загальною назвою «Проект «Україна», глузує не лише над цими термінами, а й над науковцями, які досліджують різні аспекти історії Української революції 1917–1921 років. Наприклад, у 2009 р. в книзі «Загублена історія втраченої держави», до речі, перевиданої видавництвом «Фоліо» у 2017 р. вже під назвою «Проект «Україна». Загублена історія втраченої держави»⁸, Д. Яневський «констатує», що історичні процеси і події в Україні періоду 1917–1920 років «сучасні дослідники щосили, відчайдушно, зятято намагаються вписати в схему так званої «Української революції» та «Національно-визвольних змагань українського народу 1917–1920(1) років»⁹. Автор заперечує доцільність вживання термінів «національно-визвольні змагання» і «українська державницька ідея», бо на його переконання «ані таких змагань, ані такої ідеї в природі не існувало, оскільки станом на 1917 р. не існувало, наприклад, українського народу як такого, отже, не могло існувати а ргіогі ані його змагань, ані його державницької ідеї»¹⁰. Слід наголосити, що така позиція Д. Яневського є досить близькою до поглядів О. Бузини¹¹ та С. Удовіка¹², які ми проаналізуємо нижче.

Якщо ж, повертаючись до твердження Д. Яневського, «станом на 1917 р. не існувало українського народу як такого», то з яким же тоді «неіснуючим» народом самоідентифікувала себе Лариса Петрівна Косач-Квітка, взявши собі ще у 1884 р. псевдонім Леся Українка? Невже не рідну Батьківщину оспівували українці в своїх піснях, наприклад, «Повій, вітре, на Вкраїну» (1856 р.) Степана Руданського, чи може Д. Яневський так і не ознайомився з творчістю Тараса Шевченка, зокрема з його «Заповітом» (1845 р.) чи «І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм в Україні і не в Україні моє дружнєє посланіє» (1845 р.)? Більше того, не вже про «неіснуючий» народ йдеться в альманахах «Українець», виданих Михайлом Максимовичем у 1859 р. та у 1864 р., або в першому в Україні літературно-художньому, науковому і громадсько-політичному щомісячнику «Украинский вестник», заснованому Іваном Срезневським, що виходив при Харківському університеті ще у 1816–1819 рр.? Звичайно цей перелік можна продовжувати, але на завершення обмежимося посиланням на довідкове видання універсального спрямування, яке і за змістом, і за задумом фундаторів можна віднести до першої української енциклопедії. Це видання носить назву «Украинский народ в его прошлом и настоящем», до редколегії якого ввійшли Ф. Вовк, М. Грушевський, А. Кримський, М. Туган-Барановський, М. Ковалевський, Ф. Корш, О. Шахматов. До 1-го тому (1914 р.) і 2-го тому (1916 р.) ввійшли матеріали з історії та географії України, про звичаєве право українців, антропологічні та етнографічні особливості українського народу, історію української мови та інші матеріали, які характеризували витоки, особливості та основи життєдіяльності «неіснуючого», за словами Д. Яневського, українського народу.

Як з'ясувалося, такі погляди Д. Яневського на українство не є поодинокими. За «дивним збігом обставин» в Росії у ці ж роки публікується серія видань з історії України, де автори,

зокрема А. Дикий¹³, О. Широкоград¹⁴ та інші, також глузують над терміном «Українська революція» і дослідниками історії Української революції 1917–1921 рр. та й історії України взагалі. Можливо все це стало втіленням хворобливої ідеї російських режисерів та Д. Табачника, як одного з її провідників в Україні, про узгодження історії України з історією Росії та написання спільних праць про «спільну» історію. А може й про нову спільну державу, інакше як розцінити чітко виражені антиукраїнські переконання Д. Яневського щодо сучасної України: «За нами – невдалий у плані продуктивності експеримент зі створення правової держави на неправовому фундаменті. **Сучасна Українська держава неодмінно розпадеться** – питання лише в темпі цього процесу і в ціні, яку доведеться заплатити за нього»¹⁵. Зазначимо, що через два роки, тобто у 2012 р., у своєму черговому «Проекті...» Д. Яневський чіткіше конкретизує «перспективи» сучасної незалежної України: «**Сучасна Українська держава приречена – і на те немає ради**»¹⁶ (виділено нами – В. К.). Слід наголосити, що все це перегукується з поглядами П. Толочка, для якого **між українцями «західняками» і «східняками» «примирення неможливе»**¹⁷, а от щодо «перспектив» росіян і українців, то він переконаний, що **«наші(!) народи об'єднуються, як це було вже не раз у нашій(?) історії»**¹⁸. Не про реальну незалежну Україну, а лише як про «Проект «Україна» пише і А. Ставицький, для якого «отколовшийся от большого «тела» цивилизации «край» изначально неполноценен», «в таком состоянии страна может существовать лишь временно», «у «украинцев» не было исторического права на образование собственного государства», а також існує «возможность исторического реванша», «**возможность победы «русского» над «украинским» в самой Украине**»¹⁹ (виділено нами – В. К.).

Особливо втішається названа вище когорта новітніх «переписувачів» і «знатоків» історії України, критикуючи, а фактично принижуючи державотворчу роль національної еліти революційної доби. Так, Ю. Мірошніченко і С. Удовік переконані в «деструктивній ролі С.Петлюри»²⁰, для В. Єшкілева і В. Павліва М. Грушевський – «історик-міфотворець»²¹, для Д.Яневського В.Винниченко – це «людина без будь-яких моральних гальм або політичних принципів», «шизофренічність класика української літератури яскраво проявилася на політичному герці»²², а М. Міхновський – «перший український нацист»²³. Акцентуємо увагу на тому, що автор застосував не термін «націоналіст», а саме «нацист», який в сучасній Росії став фактично обов'язковим при характеристиці українців та українства.

Вражає своєю зухвалістю і цинізмом узагальнююча характеристика Д. Яневським членів Центральної Ради: «ні на що не здібні і ні на що в продуктивному, творчому сенсі не здатні українські «інтелігенти» – письменники, учителі, студенти-недоуки та селяни, які об'єдналися в Українській Центральній Раді. Саме вони сформували базу соціальної та політичної підтримки так званого «українського державотворення»²⁴. Виявляється, що, на переконання Д. Яневського, ніякого українського національного державотворення у 1917–1921 роках не було.

Після 2005 року, щоб очорнити українське національне державотворення та ідеї Помаранчевої революції, як гриби після благодатного дощу появляються «сенсаційні» публікації та опуси О. Бузини, А. Дикого, О. Каревіна, В. Корнілова, В. Лучка, Ю. Мірошніченка, С. Удовіка, О. Широкограда та ін., причому досить чітко в них проглядаються сепаратистські ідеї.

Так, Ю. Мірошніченко та С. Удовік, аналізуючи події в Україні кінця 1917 – початку 1918 р., зазначають, що «сучасні українські історики трактують зазначені події як війну Росії проти України, але юридично для цього немає ніяких підстав», а також наголошують, що «ці події можна однозначно кваліфікувати як громадянську війну у межах Російської імперії»²⁵, яка, на їх думку, почалася у грудні 1917 р. – «громадянська війна між двома соціалістичними урядами на Україні – УНР і Радянської України за підтримки СНК»²⁶, причому однозначно вважають, що її «розв'язали радикальні українські націонал-шовіністи»²⁷. Слід зазначити, що ці автори плутаються у своїх аргументах щодо «початку» та «першопричин» громадянської війни, бо є в них щодо цього й інша версія: «Початок цієї громадянської війни поклав VII пленум УЦР. ... 30 жовтня 1917 р. на пленумі явочним порядком були «затверджені» кордони УНР»²⁸. Російський дослідник А. Дикий (може Дікій? – В. К.) вважає, що ця «братовбивча Громадянська війна викликана пропагандою українських сепаратистів»²⁹, а щодо війни, то, на його переконання, «більшовики завоювали Україну не штиками і кулеметами, не матроськими загонами і червоногвардійськими загонами, як стверджують сепаратисти, перекручуючи історію і замовчуючи факти... а шляхом агітації і пропаганди більшовизму серед самого українського корінного населення»³⁰, «Україна насправді не була завойована великоросами, а освоєна пропагандою більшовицьких ідей»³¹.

В тому, що нібито саме українці розв'язали громадянську війну, переконує читачів і Д. Яневський у своїй книзі за 2009 р. та в її перевиданні за 2017 р., звинувачуючи «національно-соціалістичне керівництво самозваної УЦР» в проголошенні УНР та констатує, що «ціна питання

– державна зрада і спровокована в тому числі їхніми діями громадянська війна»³², а в новій своїй книзі за 2010 р. однозначно трактує III Універсал як «оголошення громадянської війни»³³. Майже в унісон із зазначеними вище звучать думки О. Широкограда: «20 листопада 1917 р. ми справедливо можемо назвати днем початку Другої Руїни. На Україні почалась війна всіх проти всіх»³⁴. Він переконаний, що «радянські історики перебрехали сутність Громадянської війни як в цілому, так і окремо на Україні, подавши її у вигляді боротьби українського пролетаріату і найбіднішого селянства проти буржуазії, поміщиків і куркулів. А тепер історики-самостійники намагаються нав'язати принципово іншу і ще більш далеку від істини схему. Нібито, український народ боровся за незалежність проти москалів. ... На 90% це була внутрішня громадянська війна, всіх проти всіх, тобто чергова Руїна»³⁵. А вже через рік у своїй новій книзі О. Широкоград, до речі подібно до ситуації з Д. Яневським, ще більше «відточує» свої погляди на громадянську війну: «Центральна Рада оголосила війну радянській владі. ... До 20 листопада 1917 р. в Росії ще не було громадянської війни. ... Так що, об'єктивно кажучи, саме Центральна Рада стала зачинщиком громадянської війни на території колишньої Російської імперії»³⁶. Коментарі, як кажуть, зайві. Правда, хотілося б побажати цьому знатоку «таємної історії України», щоб у своїх майбутніх опусах, крім нікчемно-хворобливої подачі аналітичного матеріалу, бодай прізвища представників української еліти не перекручувались, бо Голубинський – це, насправді, Голубович, а Тютюнін – Тютюнник, Чехновський – це Чехівський³⁷ і т.п.

І все ж, на наше глибоке переконання, прокоментувати викладений вище доробок «знатоків» історії України просто необхідно. Для цього скористаємося науковим доробком одного з правознавців-«самостійників» та двох істориків-«самостійників». Цей аспект проблеми знайшов обґрунтування у низці досліджень історика права П. Захарченка. На його переконання, «Українська Народна Республіка не була переможена у ході громадянської війни, як про це невтомно повторювали радянські і, подекуди, теперішні фальсифікатори історії України, а зазнала поразки у ході відвертого збройного конфлікту, розв'язаного невизнаним в той час на міжнародній арені ефемерним утворенням, що впродовж кількох місяців не мало навіть своєї офіційної назви. Лише 15 січня 1918 р., рішенням III Всеросійського з'їзду Рад, колишня Російська імперія, з 1 вересня 1917 р. Російська республіка, перетворюється на Російську Соціалістичну Радянську Республіку «на основі добровільного союзу народів Росії як федерація радянських республік цих народів». З метою втілення положення про «добровільність союзу», ймовірно, російсько-більшовицькі війська розпочали експансію проти Української Народної Республіки, встановивши, зрештою, на цій території режим окупаційного характеру. Саме для того, щоб завуалювати нелегітимність своєї присутності на українських землях, був уведений до обігу різноплановий термін «громадянська війна». Мовляв, українці себе самі збороли, розв'язавши широкий фронт громадянської війни поміж собою»³⁸. В наступній своїй публікації вчений акцентує увагу на тому, що не Центральна Рада втягла суспільство у вир громадянської війни, а, навпаки, це більшовицька Росія розв'язала війну проти УНР і «саме для того, щоб завуалювати факт збройної інтервенції та нелегітимності своєї присутності в Україні й був уведений до обігу термін «громадянська війна»³⁹.

Дослідник обстоює цю думку і в інших своїх працях⁴⁰, а в одній з нещодавно опублікованих здійснює порівняння щодо розв'язання Росією війни проти України у 1917 р. та через 100 років, тобто в умовах сьогодення, наголошуючи, що «Гібридну війну, що розгорнув Кремль проти України» знову «намагаються подати як громадянську»⁴¹, а в 1917 – на поч. 1918 р. «паралельне існування в Україні київського національного і харківського радянського владних центрів, на думку П. Захарченка, надало можливість російським більшовикам видавати подальшу агресію зі свого боку як внутрішній конфлікт між двома утвореннями, що представляють український народ, але, мовляв, бачать різну політичну стратегію її розвитку»⁴² і, нарешті, констатує, що «елементи гібридної війни було взято на озброєння Л. Троцьким ще 100 років тому. Про те, що «нас там нет», він заявив 17(30) січня 1918 р.»⁴³. Ми також підтримуємо позицію П. Захарченка щодо сутності поняття «Громадянська війна» та його трактування різними сторонами, представленими в «дискусії».

Заслуговує уваги точка зору В. Верстюка, яка вказує, що українці не лише не були ініціаторами розв'язання громадянської війни, а, навпаки, оголосивши у січні 1918 р. незалежність УНР, «саме в такий спосіб українці намагалися залишити на скрижалях всесвітньої історії свій власний рядок, **дистанціюватися від громадянської війни, яка розгоралась в Росії**»⁴⁴. Вважаємо, що в цій дискусії найближчою до істини є думка академіка В. Смолія, який переконаний, що «частина української політичної еліти, що була винесена на скрижалі влади революційною хвилею, продемонструвала брак політичного й управлінського досвіду, а спроба

втілення у життя певною частиною суспільства соціалістичних ідей, на жаль, виявилася невдалим експериментом, що на довгий час **втягнув Україну в жорстке протиборство російських червоного й білого рухів**⁴⁵ (в обох цитатах виділено нами – В. К.).

Крім названих вище проблем, кісткою в горлі «українським науковцям» Ю. Мірошниченку та С. Удовіку стала державотворча діяльність Центральної Ради, тому вони стверджують, що «на території України в 1920-х рр. існувала безліч автономних утворень, з яких УНР була не найвпливовішою, її легітимність, як і інших автономних утворень, була сумнівною, а її роль була сильно міфологізованою в політичних цілях у роки «холодної війни». ... роль УЦР у становленні України як держави сильно перебільшена. Більше того, якщо придивитися уважніше, то виявиться, що вона відіграла скоріше деструктивну, а не будівничу роль»⁴⁶, Харківщину називають «історичними землями Великої Росії», особливий статус надають Новоросії⁴⁷, щодо уряду Радянської України в Харкові, то «цей уряд мав навіть більшу легітимність, ніж УНР»⁴⁸, «IV Універсал був прийнятий купкою узурпаторів», «УЦР – нелегітимний орган», «уряд УНР – самозванці», «традиційним зрадництвом українців» пояснюють «нелегітимне прийняття М. Грушевським IV Універсалу, яке завдало величезної шкоди справі побудови незалежної держави й внесло розкол в українське суспільство»⁴⁹. У відповідь процитуємо лише одну констатацію правознавців, що стосується саме питання легітимності Центральної Ради: «законним органом влади Рада стала після Всеукраїнського конгресу в квітні 1917 року»⁵⁰.

Характеризуючи керівні кадри УНР, Ю. Мірошниченко та С. Удовік наголошують на «суцільному кричущому рівні їх некомпетентності», наприклад, для них є «очевидною деструктивна роль С. Петлюри на військовій ниві»⁵¹, Всеволода Голубовича називають «кретиноподібним суб'єктом», а Дмитро Антонович став морським міністром УНР, на їх думку, тільки тому, що любив кататися на човні по Дніпру⁵².

Цих авторів дивує також те, що на честь С. Петлюри в Західній Україні названо вулиці у Львові, Рівному, Тернополі, Стрию та багатьох інших містах, а Й. Сталіна оголошено там ворогом⁵³. Навряд чи доречними будуть тут якісь коментарі.

Варто зазначити, що у названих вище виданнях відношення їх авторів до національної еліти доби Української революції 1917–1921 рр. вимальовується однозначно негативним, а самих представників цієї еліти «автори-новатори» історії України намагаються зобразити недоуками, нікчемними, кар'єристами, узурпаторами влади, зрадниками, недалекоглядними політиками та ні на що не здатними державними діячами. Аналізуючи діяльність національних державних діячів революційної доби Д. Яневський зневажливо називає їх у одній зі своїх книг із серії Проект «Україна» терміном «персони»⁵⁴, ігноруючи термін «постаті». Державотворчу національну еліту революційної доби він називає «неіснуючий в природі «український політичний провід»⁵⁵. Варто зазначити, що це твердження є досить співзвучним до «констатації» А. Дикого, що «спочатку революція носила характер загальноросійський, і голосу організованої української політичної громадськості не було чути, бо до революції її взагалі не було»⁵⁶.

Останніми роками деякими науковцями, зокрема Д. Яневським, Ю. Мірошниченком, С. Удовіком та ін., здійснено спробу поставити під сумнів не лише правові підстави Акту злуки УНР і ЗУНР, а і його історичне значення. Так, історик Д. Яневський стверджує, що «сама УНР суто формально була проголошена Трудовим Конгресом лише 28 січня 1919 р. Це означає, що Злука, яку десятиліттями оспівують вітчизняні ура-патріоти, з огляду на цю обставину (але не тільки) була не чим іншим, як фікцією. На нікчемному з правової точки зору клаптику паперу стояли, з одного боку, підписи очільників ЗУНР, а з другого – чотирьох приватних осіб, які нібито представляли групу з п'яти фізичних осіб, що називали себе Директорією невідомо чого. З 15 грудня вони називали себе Директорією УНР»⁵⁷. Далі автор подає перелік «причин катастрофи» «приреченої від початку «об'єднаної» УНР» і, посилаючись на дисертацію Н. Стецюк «Конституціоналізм в українській політичній та правовій думці (середина XIX ст. – кінець 80-х років XX ст.) (Львів, 2003), наголошує, що «саме цього не хочуть розуміти, не хочуть помічати, не хочуть прийняти сучасні фальсифікатори нашої історії»⁵⁸.

Спробуємо заглибитись у сутність даного аспекту проблеми. Як стверджує К. Костів, «Директорія оповістила дня 26 грудня 1918 р. тимчасову конституцію Української Народної Республіки й цього самого дня створила перший нормальний коаліційний уряд – Раду Народних Міністрів»⁵⁹. Дивна річ, що з цим трактуванням погодились і автори коментарів до законодавчих актів та одночасно укладачі книги «Конституційні акти України. 1917–1920» В. Крюков та Д. Яневський, зазначаючи, що «поновленню конституційних засад УНР, організації подальшого демократичного розвитку української державності сприяла Декларація Української Директорії»⁶⁰ і включають її до переліку конституційних актів доби Директорії. Сам же Д. Яневський,

коментуючи Декларацію від 26 грудня 1918 р., зазначає: «14 грудня війська Директорії увійшли до Києва. Декларацією було урочисто проголошено відновлення республіканського устрою України»⁶¹. Нарешті, в завершальному підрозділі книги, написаному особисто Д. Яневським, під назвою «Державне будівництво України: хроніка подій 1917–1920» читаємо: «26 грудня – урочисте проголошення відновлення УНР. Створення Ради Народних Міністрів (голова – В. Чеховський)»⁶². То коли все ж Д. Яневський був щирим і об'єктивним дослідником – у 1992 р. чи у 2010 р. і хто ж, насправді, фальсифікатор історії?

Пояснити це «перевтілення» Д. Яневського дуже просто. Для цього, переконані, доречним буде процитувати думку академіка М. Поповича щодо початків розгортання державотворчої діяльності (якої, на думку Д. Яневського, взагалі не було – В. К.) Центральної Ради та її голови М. Грушевського: «Центральній Раді вдалося – незважаючи на брак кадрів із «свідомого українства» – опанувати надзвичайно складною ситуацією в Україні і перетворитися з національно-культурного об'єднання на політичну силу з державними функціями. Основне завдання Центральної Ради – перетворення етнокультурного і етнополітичного центру на державно-територіальний. ...Це завдання Центральна Рада розв'язувала дуже успішно»⁶³, а також його оцінку лідерів Української революції 1917–1921 рр.: «Оглядаючи бурхливе життя літ революції ... найвпливовішими чи найбільш знаковими уявляються постаті Михайла Грушевського, Володимира Винниченка, Микити Шаповала, Сергія Єфремова та Симона Петлюри. І якщо ми визнаємо, що шлях, на якому Україна зазнала б найменше горя і втратила б найменше людських життів, – це був шлях національної державної незалежності, то ми мусимо визнати, що саме Симон Петлюра був найвизначнішою історичною постаттю на цьому шляху. Попри всі свої особисті і політичні слабості й недоліки»⁶⁴.

Коментуючи появу російського видання книги М. Поповича, яку ми щойно процитували, як важливу подію, а також високо оцінюючи вміщений до неї матеріал як узагальнення історичного досвіду ХХ століття, Д. Яневський на завершенні наголосив: «Мирослав Попович. «Кровавый век» – моя книга!». Але ж поява цієї книги ще у 2005 р. відбулася, напевно, під впливом ідей Помаранчевої революції, а от серія монографій Д. Яневського «Проект «Україна»»⁶⁵, в яких взагалі не визнається ні «Українська революція», ні «українське національне державотворення», – написані, на жаль, не під впливом ідей М. Поповича, а вже зовсім інших ідей, причому далеко не українофільських! Жаль, що в угоду політичній кон'юктурі окремі науковці нехтують науковими підходами і публікують праці на замовлення, принижуючи, перекручуючи та очорнюючи успіхи і невдачі національного державотворення.

Повертаючись до аналізу літератури про Акт Злуки УНР і ЗУНР хочемо звернути увагу на те, що погляди Д. Яневського на цю історичну подію знайшли своє втілення і в книзі Ю. Мірошниченка та С. Удовіка, які пишуть про «дивний юридичний казус – ЗУНР підписує договір з неіснуючою державою УНР!» і про те, що для них «у цьому аспекті зовсім незрозуміло, з ким зливалися в одну велику державу лідери ЗУНР»⁶⁶. А далі за звичним сценарієм, щоб принизити історичне значення Акту Злуки автори констатують, що «уже після захоплення влади 22 січня 1919 р. Директорія проводить на Софійській площі в Києві видовищну PR-акцію з нагоди святкування Акту Злуки, хоча він мав чисто декларативний характер, оскільки реального об'єднання не відбулося»⁶⁷. В такому ж дусі «аналізує» цю подію і О. Широкоград: «22 січня 1919 р. Директорія і ЗУНР влаштували «Акт злуки», тобто об'єднання. Зараз у Києві ця подія вважається днем заснування «незалежної України». Насправді керівництво обох держутворень не відчували одне до одного особливих симпатій, а об'єдналось, лише опинившись в критичному становищі»⁶⁸.

Ці та інші фальсифікації та антинаукові інсинуації безперечно потребують критичного аналізу та викриття їх антидержавної сутності у спеціальному ґрунтовному дослідженні.

¹ Булдаков В. Семнадцатый век и семнадцатый год // Родина. – 1999. – № 8. – С. 107.

² Михайлов И. В. «Украинская революция» или революция на Украине? // Вестник Московского государственного института международных отношений. – 2010. – № 1. – С. 65.

³ Дикий А. Неизвращенная история Украины-Руси (от начала 19-го до середины 20-го века). – М., 2008. – 528 с.

⁴ Вахитов Р. Р. Революция, которая спасла Россию. – М., 2017. – 224 с.; Кашпур А. Великая революция и контрреволюция: причины, процессы и последствия. – М., 2017. – 208 с.; Костриков С. П., Кострикова Е. Г. Локомотивы истории. Революционный 1917. – М., 2017. – 224 с.; Кремлёв С. 1917. Февраль – для элиты, Октябрь – для народов. – М., 2017. – 256 с.; Революция 1917-го в России. Как серия заговоров /

Автори: Колпакиди А., Мухин Ю., Кара-Мурза С., Кремльов С. и др. – М., 2017. – 650 с. та ін.

⁵ Михайлюк О. В. «Українська революція» чи «Російська революція на Україні»? // Грані. – 2000. – № 5. – С. 70.

⁶ Пасічник М. Історія України: державницькі процеси, розвиток культури та політичні перспективи. – К., 2005. – С. 4; 434–502.

⁷ Яневський Д. Політичні системи України 1917–1920 років: спроби творення і причини поразки. – К., 2003. – С. 2; 24–25; 438–439 та ін.

⁸ Яневський Д. Проект «Україна», або Загублена історія втраченої держави. – Харків, 2017. – 252 с.

⁹ Яневський Д. Загублена історія втраченої держави. – Харків, 2009. – С. 14; його ж. Проект «Україна», або Загублена історія втраченої держави. – Харків: Фоліо, 2017. – С.14.

¹⁰ Яневський Д. Загублена історія втраченої держави. – Харків, 2009. – С. 157.

¹¹ Бузина О. Учебники фальшивой истории Украины / Сегодня. – 2006. – 20 ноября. – С. 24–25; його ж. Тайная история Украины-Руси. – К., 2006. – 319 с.

¹² Удовик С. Л. Государственность Украины: истоки и перспективы. – К., 1999. – 208 с.; його ж. Какая Украина нам нужна. – К., 2001. – 100 с.

¹³ Дикий А. Неизвращенная история Украины-Руси (от начала 19-го до середины 20-го века). – М., 2008. – 528 с.

¹⁴ Широкоград А. Б. Утерянные земли России. Отколовшиеся республики. – М., 2007. – 496 с.; його ж. Тайная история Украины. – М., 2008. – 432 с.; його ж. Широкоград А. Б. Битва за Новороссию. – М., 2015. – 352 с. та ін.

¹⁵ Яневський Д. Проект «Україна», або Крах Симона Петлюри. – Харків, 2010. – С. 294.

¹⁶ Яневський Д. Проект «Україна». Грушевський. Скоропадський. Петлюра. – Харків, 2012. – С. 882.

¹⁷ Толочко П. Про «хороший» Захід і «поганий» Схід. – К., 2008. – С. 26.

¹⁸ Толочко Петр: быть в интеллектуальной оппозиции – святой долг интеллигенции [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://2000.net.ua/2000/svoboda-slova/sudby/33068>.

¹⁹ Ставицкий А. В. Украинская мифоистория в режиме информационной войны. – Севастополь, 2014. – 176 с.; його ж. Национальная политика по отношению к русским на Украине: причины, цели, характер // Научный электронный архив [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://econfr.uae.ru/article/10222>.

²⁰ Мірошніченко Ю. Р., Удовік С. Л. Русь – Україна: Становлення державності. – В 2-х тт. – Т. 2. – К., 2011. – С. 191.

²¹ Єшкілев В., Павлів В. Україна: третій шлях. – Харків, 2013. – С. 127.

²² Яневський Д. Загублена історія втраченої держави. – Харків, 2009. – С. 53–54.

²³ Там само. – С. 61.

²⁴ Яневський Д. Загублена історія втраченої держави. – Харків, 2009. – С. 245.

²⁵ Мірошніченко Ю. Р., Удовік С. Л. Русь – Україна: Становлення державності. – В 2-х тт. – Т. 2. – К., 2011. – С. 200–201.

²⁶ Там само. – С. 197–198.

²⁷ Там само. – С. 223.

²⁸ Там само. – С. 219.

²⁹ Дикий А. Неизвращенная история Украины-Руси (от начала 19-го до середины 20-го века). – М., 2008. – С. 47.

³⁰ Там само. – С. 155.

³¹ Там само. – С.265.

³² Яневський Д. Загублена історія втраченої держави. – Харків, 2009. – С. 159.

³³ Яневський Д. Проект «Україна», або Таємниця Михайла Грушевського. – Харків, 2010. – С. 173.

³⁴ Широкоград А. Б. Утерянные земли России. Отколовшиеся республики. – М., 2007. – С. 68.

³⁵ Там само. – С. 75.

³⁶ Широкоград А. Б. Тайная история Украины. – М., 2008. – С. 309.

³⁷ Там само. – С. 310, 312, 314 та ін.

³⁸ Захарченко П. П. Війна 1941–1945 рр.: витоки поняттєвого дисбалансу // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». – 2012. – Вип. 20. – Ч. II. – Т. 1. – С. 35.

³⁹ Захарченко П. П. Третій Універсал Української Центральної Ради як акт проголошення державної

незалежності України // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 18: економіка і право. – 2013. – Вип. 23. – С. 113.

⁴⁰ Захарченко П. П. До питання про правову природу III Універсалу Центральної Ради // Актуальні проблеми національного законодавства. – Кіровоград, 2013. – Вип. 32. – С. 3–9 та ін.

⁴¹ Захарченко П. П. Зовнішньополітична діяльність Центральної Ради Української Народної Республіки на мирних переговорах у Бресті (1917–1918 рр.) // Право України. – 2017. – № 11. – С. 70.

⁴² Там само. – С. 71.

⁴³ Там само. – С. 74.

⁴⁴ Верстюк В. Ф. Українські проекти в Російській імперії. Нариси в трьох томах. – Т. 1. – К., 2004. – С. 448–449.

⁴⁵ Смолій В. Вступне слово // Перша світова війна 1914–1918 рр. і Україна. Українські землі у центрі цивілізаційної кризи. – К., 2015. – С. 4.

⁴⁶ Мірошніченко Ю. Р., Удовік С. Л. Русь – Україна: Становлення державності. – В 2-х тт. – Т. 2. – К., 2011. – С. 187.

⁴⁷ Там само. – С. 195.

⁴⁸ Там само. – С. 197.

⁴⁹ Там само. – С. 200, 202–205.

⁵⁰ Історія держави і права України. – К., 2014. – С. 120.

⁵¹ Мірошніченко Ю. Р., Удовік С. Л. Русь – Україна: Становлення державності. – В 2-х тт. – Т. 2. – К., 2011. – С. 191.

⁵² Там само. – С. 209.

⁵³ Там само. – С. 269.

⁵⁴ Яневський Д. Загублена історія втраченої держави. – Харків, 2009. – С. 48–67.

⁵⁵ Там само. – С. 160.

⁵⁶ Дикий А. Неизвращенная история Украины-Руси (от начала 19-го до середины 20-го века). – М., 2008. – С. 86.

⁵⁷ Яневський Д. Проект «Україна», або Крах Симона Петлюри. – Харків, 2010. – С. 162.

⁵⁸ Там само. – С. 163.

⁵⁹ Костів К. Конституційні акти відновленої Української держави 1917–1919 років і їхня політично-державна якість. – Торонто, 1964. – С. 144.

⁶⁰ Конституційні акти України 1917–1920. Невідомі конституції України. – К., 1992. – С. 48.

⁶¹ Там само. – С. 19.

⁶² Там само. – С. 264.

⁶³ Попович М. Червоне століття. – К., 2005. – С. 203.

⁶⁴ Там само. – С. 219–220.

⁶⁵ Яневський Д. Загублена історія втраченої держави. – Харків, 2009. – 252 с.; його ж. Проект «Україна», або Таємниця Михайла Грушевського. – Харків, 2010. – 316 с.; його ж. Проект «Україна», або Крах Симона Петлюри. – Харків, 2010. – 315 с.; його ж. Проект «Україна», або Спроба Павла Скоропадського. – Харків, 2010. – 284 с.; його ж. Проект «Україна». Грушевський. Скоропадський. Петлюра. – Харків, 2012. – 921 с.; його ж. Проект «Україна», або Загублена історія втраченої держави. – Харків, 2017. – 252 с.

⁶⁶ Мірошніченко Ю. Р., Удовік С. Л. Русь – Україна: Становлення державності. – В 2-х тт. – Т. 2. – К., 2011. – С. 266.

⁶⁷ Там само. – С. 267.

⁶⁹ Широкоград А. Б. Тайная история Украины. – М., 2008. – С. 314.

В статье проанализированы отдельные публикации современных отечественных и зарубежных авторов, в которых сфальсифицировано процессы созидания украинской государственности. Главное внимание сосредоточено на попытках искажения фактов при освещении роли государственных лидеров и деятельности национальной элиты в период Украинской революции 1917–1921 гг.

Ключевые слова: украинское национальное государственное строительство, нацио-

нальная элита, Украинская революция 1917–1921 гг., Центральная Рада, фальсификации, антинаучные инсинуации.

The article analyzes individual publications of contemporary Ukrainian and foreign authors, in which the state-building processes in Ukraine are falsified. The main focus is on attempts to distort the facts in highlighting the role of state leaders and the activities of the national elite during the Ukrainian Revolution in 1917–1921.

Keywords: Ukrainian national state building, national elite, Ukrainian revolution in 1917–1921, Central Rada, falsifications, anti-scientific insinuations.